

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

แนวทางในการศึกษาปัจจุบัน มีเป้าหมายชัดเจนในการพัฒนาผู้เรียน ดังปรากฏในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 กล่าวคือ เป็นการจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ซึ่งหมายถึง การมีกายที่สมบูรณ์ จิตที่สมบูรณ์ และปัญญาที่สมบูรณ์ หน้าที่ของการศึกษาต้องเพิ่มคุณค่าของความเป็นมนุษย์ ฉะนั้นผู้ที่จัดการศึกษาจึงต้องเข้าใจธรรมชาติของมนุษย์ ทั้งภายในและความสัมพันธ์กับเอกภพ เพื่อนำไปสู่กระบวนการศึกษาที่สอดคล้องกับธรรมชาติของมนุษย์ (รุ่งเรือง สุชาภิรมย์, 2545)

ลีปพนนท์ เกตุทัต (2542) ให้แนวคิดว่า เป้าหมายของการศึกษาที่ดี จึงต้องทำให้นักเรียนเป็นคนเก่ง คนดี และมีความสุข ซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมียोगร่วมของการศึกษา คือ ด้านจิตใจ ร่างกาย สังคม ธรรมชาติ และจิตวิญญาณ จะเห็นได้ว่าแนวความคิดทางการศึกษาที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์นอกจากการทำความเข้าใจสภาพธรรมของมนุษย์แล้ว ต้องคำนึงถึงการพัฒนาผู้เรียนในทางจิตวิญญาณด้วย ดังที่ ประเวศ วะสี (2544) กล่าวไว้ในยุทธศาสตร์ทางปัญญาและการปฏิรูปการศึกษา ว่า "ในโลกที่พัฒนาวัตถุอย่างเอียงข้างและสุดโต่ง จนพูดกันว่าสมัยนี้มีวิกฤตการณ์ทางจิตวิญญาณ (spiritual crisis) ทำให้มนุษย์ขาดความสมบูรณ์ในตัวเอง แล้วก็ต้องเพียรหาอะไรมาเติม เช่นยาเสพติด ความฟุ้งเฟ้อ ความรุนแรง ซึ่งกำลังระบาดทั่วโลก และไม่มีทีท่าว่าจะแก้ไขได้เลยถ้ามนุษย์ยังขาดความสมบูรณ์ในตัวเอง มนุษย์จะมีความสมบูรณ์ต่อเมื่อพัฒนาครบทุกด้าน คือ ทางกาย ทางจิต ทางสังคม และทางจิตวิญญาณ ซึ่งทางพุทธเรียกว่า ทางปัญญา "

นอกจากนี้แนวคิดในการจัดหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของกรมวิชาการได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาคนให้มีชีวิตที่สมบูรณ์ (Perfect Life) ทั้งระบบสมอง ระบบกาย และระบบจิตวิญญาณ (2542) นิตยา ศษภักดี (2543) ได้กล่าวถึงพัฒนาการด้านจิตวิญญาณของมนุษย์ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงความสามารถในการรู้จักคุณค่าของชีวิต สิ่งแวดล้อม สุนทรียภาพ วัฒนธรรม และคุณธรรม ซึ่งนำไปสู่เป้าหมายสูงสุดของชีวิตที่ดั่งามหลุดพ้นจากความทุกข์และการมีสันติสุขในสังคม

รุ่งเรือง สุชาภิรมย์ (2545) กล่าวว่า มนุษย์ที่สมบูรณ์ หมายถึง กายสมบูรณ์แข็งแรง มีความสัมพันธ์ที่ดีกับสภาพแวดล้อม ธรรมชาติ มีจิตใจ ที่สดชื่น รื่นเริง ไม่ขุ่นมัว มีความรักความ

เมตตา และมีความรู้ความเข้าใจในสิ่งต่างๆ มีอิสระ หลุดพ้นจากกิเลส จากความหมายดังกล่าว มนุษย์จำเป็นต้องได้รับการพัฒนาจากศาสตร์ที่ทำงานโดยตรงกับอารมณ์และจิตใจของมนุษย์ นั่นคือ ศิลปะ เพราะศิลปะก่อให้เกิดสุนทรียภาพในตัวมนุษย์ ชีวิตมนุษย์เต็มไปด้วยศิลปะ มนุษย์ และศิลปะจึงเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ดังที่ Soedarsono (อ้างถึงใน เรณู โกศินานนท์, 2543) กล่าวว่า "ศิลปะเป็นมิติหนึ่งในวัฒนธรรมของมนุษย์ที่มุ่งเน้นแง่มุมแห่งความสุนทรีย์และความเป็นศิลปะในสรรพสิ่งทั้งปวง" โดยศักยภาพแห่งสุนทรีย์ที่ดำรงอยู่ในความเป็นศาสตร์แขนงหนึ่งของศิลปะ ละคร จึงสามารถนำมาใช้เพื่อพัฒนาเด็กให้ลึกถึงจิตวิญญาณของมนุษย์ได้

ในพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว "การละครนอกจากจะเป็นเครื่องบันเทิง และให้ความสุขแล้ว ยังเป็นวิถีแห่งการศึกษาที่สำคัญ เพราะละครเป็นสิ่งที่จะโน้มน้าวจิตใจคนให้เห็นผิดชอบได้ ทำให้จิตใจสูงขึ้น" จะเห็นได้ว่าพระมหากษัตริย์ไทยในอดีตนั้น ทรงเล็งเห็นความสำคัญของศาสตร์แห่งศิลปะที่สามารถส่งผลอันดีงามต่อชนในชาติทั้งทางร่างกายและจิตใจ โดยเฉพาะในรัชสมัยแห่งพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวนั้นทรงนิยมในด้านศิลปการแสดงอย่างมากโดยเฉพาะในเรื่องของการละคร พระองค์ทรงพระราชนิพนธ์บทละครไว้มากมายและได้ทรงทำนุบำรุงการละครให้มีความเจริญรุ่งเรืองยิ่งขึ้น ด้านการศึกษาพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเป็นพระมหากษัตริย์พระองค์แรกที่นำเอาศิลปะแห่งดนตรีและการละครเข้ามาบรรจุไว้ในการศึกษาใหม่ เพื่ออบรมกุลบุตรให้มีความรู้ความสามารถทางด้านวิชาการศิลปการแสดง ทั้งยังเป็นการสืบทอดด้านศิลปวัฒนธรรมทางการแสดง การละคร และการดนตรีไทย (พรรัตน์ ดำรุง, 2544)

ทว่าปัจจุบันบทบาทการละครในการศึกษา จำต้องเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพสังคมในปัจจุบัน ในฐานะส่วนหนึ่งของนวัตกรรมในการปฏิรูปการเรียนรู้ จึงต้องเป็นกระบวนการสำคัญในการพัฒนาการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน ดังเช่น Charlyn Wessels (1987) กล่าวว่า "ละครเพื่อการศึกษา นั้นเมื่อนักแสดงบนเวทีนำไปใช้เสมือนหนึ่งเครื่องมือที่เปล่าประโยชน์โดยเฉพาะอย่างยิ่งการแสดงละครสดและละครใบ้ ซึ่งการวางแผนการแสดงทั้งหมดก็เพื่อประโยชน์แก่ผู้ชมละคร แต่ละครในชั้นเรียนการวางแผนทั้งหมดจะมุ่งประโยชน์สู่ตัวผู้เรียน"

Baker Betty Ruth (1996) กล่าวว่า "การที่เด็กได้มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมละคร นั้นนับว่าเป็นการรวมประสบการณ์สำหรับเด็ก ในกิจกรรมละครนั้นเด็กๆ ได้พัฒนาทางด้านสติปัญญา การเคลื่อนไหวร่างกาย พฤติกรรมทางด้านสังคมและอารมณ์โดยเฉพาะความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และความซาบซึ้งในสุนทรียภาพ" เช่นเดียวกับ จวีวรรณ กีนาวงศ์ (2524) กล่าวว่า "การใช้ละครประกอบการสอนทำให้เยาวชนของชาติได้รับการพัฒนาทางด้านจิตใจโดยการปลูกฝังรสนิยมในด้านสุนทรียศาสตร์ เพราะการละครส่งเสริมการแสดงออกของเด็กช่วยพัฒนาบุคลิกภาพพัฒนาความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ พัฒนาด้านจิตใจ การละครนอกจากจะทำให้เยาวชนเป็นผู้ที่มี

ความคิดกว้างไกลแล้วยังสามารถช่วยให้มีการแสดงออกทางด้านอารมณ์อีกด้วย อารมณ์และความรู้สึกนี้ยังสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ในเรื่องของกรเขียนอย่างสร้างสรรค์อีกด้วย จึงกล่าวได้ว่าการละครนี้มีความจำเป็นและสำคัญมากที่จะนำมาใช้ในการศึกษาของประเทศไทย"

นอกจากนี้ละครยังเป็นนวัตกรรมที่ในหลายประเทศนำมาใช้ในการศึกษาซึ่งมีอยู่อย่างแพร่หลายในปี 1944 Winifred Ward ชาวอเมริกัน ได้ผลักดันให้มีการนำละครเข้าสู่การศึกษาในระดับประถมศึกษา ที่มหาวิทยาลัย Northwestern ในการจัดประชุมนานาชาติในด้านความเคลื่อนไหวของละครกับเด็ก โดยมีการจัดสัมมนา การฝึกอบรมครูในเรื่องละครเพื่อการศึกษา กระทั่งในช่วงทศวรรษที่ 1940 และช่วงทศวรรษที่ 1950 ความสนใจในเรื่องละครเพื่อการศึกษาได้เพิ่มมากขึ้น (Schwartz,D and Alarich,D , 1985) และปี 1988 ในประเทศอเมริกาได้มีการวางหลักสูตรการเรียนการสอนศิลปการละครที่ชัดเจนไว้ตั้งแต่ชั้นอนุบาลจนถึงชั้นมัธยมศึกษา(หลักสูตรAATE ,1988)

ส่วนในประเทศ KENYA ได้จัดให้มี Drama Festival ขึ้นซึ่งเป็นกิจกรรมพิเศษที่บรรจอยู่ในหลักสูตรแห่งชาติของโรงเรียนระดับประถมต้นและประถมปลายซึ่งนอกจากเด็กจะได้ร่วมงานแล้วเด็กก็ยังได้เรียนรู้จากขั้นตอนการเตรียมตัวทั้งกระบวนการละครอีกด้วย ต่อมาประเทศเคนยาได้เล็งเห็นความสำคัญของการศึกษายิ่งขึ้น จึงจัดตั้ง Kenya Drama and Education Association เพื่อส่งเสริมการศึกษาโดยใช้ละคร ทั้งนี้มุ่งให้เกิดประโยชน์ต่อนักเรียน ครู ผู้ปกครอง และชุมชน (Gacheru,M Opiyo,M and Smutny.J,F ,1999) จะเห็นได้ว่าในต่างประเทศได้มีการนำวิชาการละคร เข้าไปไว้เป็นวิชาหนึ่งในหลักสูตรระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาไปจนถึงระดับอุดมศึกษา แสดงให้เห็นว่าระบบการศึกษาของหลายประเทศให้ความสำคัญกับการนำละครไปใช้ในการศึกษาเป็นอย่างยิ่ง

ปัจจุบันในประเทศไทยได้มีความเคลื่อนไหวของละครในศึกษามากขึ้น โดยเฉพาะในการปฏิรูปการศึกษา "ละคร" เป็นวิถีทางหนึ่งใน "การปฏิรูปการเรียนรู้" ซึ่งเป็นหัวใจของการปฏิรูปการศึกษาในปัจจุบัน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติซึ่งทำหน้าที่เป็นองค์กรหลักในการส่งเสริมการปฏิรูปการศึกษานั้น ได้ดำเนินการตาม พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 หมวด 5 บัญญัติให้มีกระทรวงการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ทำหน้าที่กำกับดูแลการศึกษาทุกระดับและทุกประเภท รวมทั้งการศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม ทางสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ จึงได้ดำเนินการจัดทำนโยบายและแผนด้าน ศิลปะ วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทยและแหล่งเรียนรู้ เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดนโยบาย แผนพัฒนามาตรฐานและหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน

สำหรับการดำเนินการ ด้านศิลปะ ได้จัดทำ(ร่าง)นโยบายและแผนศิลปะแห่งชาติ พร้อมกำหนดกรอบและความหมายของศิลปะไว้ 3 สาขา ได้แก่ สาขาทัศนศิลป์ สาขาวรรณศิลป์ และสาขาศิลปการแสดง(ประกอบด้วย การละคร หุ่นร่า ภาพยนตร์ ดนตรี การละเล่น ชีบร้อง

และศิลปะการแสดงร่วมสมัย) ซึ่งในความหมายสากล ศิลปะการแสดง (Performing Art) หมายถึง ศิลปะของการแสดงดนตรี ละครและนาฏศิลป์ (พรรัตน์ ดำรุ่ง, 2544)

ในงานวิจัยเรื่องศิลปะการแสดงกับการพัฒนาผู้เรียน ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2544 ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินงานปฏิรูปการศึกษานั้น เป้าหมายสำคัญในการวิจัยคือต้องการสร้างหลักสูตรศิลปะการแสดงของไทยในการพัฒนาผู้เรียนซึ่งมีไว้เป็นเพียงวิชาที่เปิดสอนเพื่อดำรงไว้ในสังคมหรือเพื่อรักษาภาพลักษณ์อันเป็นตัวแทนของชาติเท่านั้น แต่พยายามจะนำศิลปะอันเป็นพื้นฐานของวัฒนธรรมไทยซึ่งนับวันจะลดน้อยหรือหายไป ให้กลับเข้ามาสู่วิถีชีวิตปัจจุบันอีกครั้งหนึ่ง โดยการสอดแทรกศิลปะวัฒนธรรมไทยในวิธีการของสากล เพื่อให้ศิลปะการแสดงมีประโยชน์สูงสุดแก่เด็กและเยาวชนในระบบการศึกษาไทย สำหรับกิจกรรมละครและศิลปะการแสดงในโรงเรียนได้ใช้แนวคิดละครการศึกษา ซึ่งเป็นกิจกรรมที่เน้นการพัฒนาผู้เรียนผ่าน "กระบวนการ" ที่ไม่ต้องการผู้ชม นำมาจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้โดยการลงมือกระทำผ่านขั้นตอนของกิจกรรม (พรรัตน์ ดำรุ่ง, 2544)

นอกจากนี้ละครยังปรากฏอยู่ในแนวคิดทางการศึกษาที่สำคัญในหลากหลายแนวคิด ซึ่งแตกต่างกันทั้งในปรัชญาแนวคิดที่มีต่อละครและวิถีทางของการนำละครไปใช้

แนวการสอนภาษาแบบธรรมชาติ (Whole Language) คือปรัชญาและความเชื่อที่ทำให้เกิดการสอนภาษาโดยองค์รวมทั้งด้าน การอ่าน การเขียน การพูด และการฟังโดยบูรณาการทักษะทั้งสี่ มาสู่การสอนที่มีความหมายต่อผู้เรียน ซึ่งละครเป็นวิธีหนึ่งในการนำมาเป็นวิธีสอนที่มุ่งเน้นพัฒนาทักษะทางภาษาดังกล่าว

แนวการสอนแบบโครงการ (Project Approach) เป็นแนวการสอนหนึ่งที่ได้นำกิจกรรมละครเข้าไปบูรณาการเป็นส่วนหนึ่งในการสอน โดยใช้ละครเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจของเด็ก เช่นในระยะที่ 3 หรือขั้นของการสรุปโครงการ ครูจัดให้เด็กมีโอกาสแลกเปลี่ยนสื่อที่เขาเรียนรู้ผ่านศิลปะและละคร

แนวคิดของเรจจิโอ เอมิเลีย (Reggio) เชื่อว่าเด็กมีภาษากว่าร้อยละภาษาในตนเอง ฉะนั้นเด็กจึงสามารถแสดงออกถึงความรู้ ความเข้าใจ และความคิดผ่านภาษาสัญลักษณ์ในรูปแบบต่างๆ ซึ่งเน้นการแสดงออกทางด้านศิลปะทั้งหมดซึ่งละครก็เป็นศิลปะแขนงหนึ่งที่แนวคิดของเรจจิโอนำมาใช้โดยบูรณาการขั้นตอนของการสร้างสรรค์ละครเข้าไปไว้ในกิจกรรมการเรียนการสอนในชั้นเรียน

แนวคิดทางการศึกษาตามแนววัลดอร์ฟ (Waldorf) เป็นแนวคิดที่ใช้ละครในการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาความเป็นมนุษย์อย่างเป็นองค์รวมทั้งทางกาย อารมณ์และจิตวิญญาณ หลักสูตรในระดับอนุบาลได้ให้ความสำคัญกับละคร ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมประจำวันที่ได้กฏปฏิบัติทุกเข้าพร้อมๆกับ การท่องบทกลอนหรือการร้องเพลง นอกจากนี้ครูยังให้ความสำคัญกับ

การจัดเตรียมสื่อพื้นฐานที่ล้วนมาจากธรรมชาติไว้ พร้อมที่จะสนับสนุนให้เด็กได้สร้างสรรค์จินตนาการและเล่นเป็นเรื่องราวด้วยตัวของเด็กเอง

ปัจจุบันโรงเรียนอนุบาลหลายแห่งมีความเคลื่อนไหวในการจัดการเรียนการสอน โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยเฉพาะโรงเรียนอนุบาลในเขตกรุงเทพมหานครซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีจำนวนโรงเรียนอนุบาลหนาแน่นที่สุดและจำเป็นที่จะต้องปรับเปลี่ยนแนวทางการศึกษาให้สอดคล้องกับการปฏิรูปการศึกษาในปัจจุบัน ทั้งนี้เพื่อพัฒนาโรงเรียนของตนให้สามารถพัฒนาเด็กได้เต็มตามศักยภาพเป็นที่ยอมรับของพ่อ แม่ ผู้ปกครอง ซึ่งมีทางเลือกเป็นจำนวนมากต่อการให้การศึกษา กับบุตรหลานของตน ซึ่งการปรับเปลี่ยนแนวทางการศึกษาในปัจจุบันมีด้วยกันหลากหลายวิธีและหลากหลายแนวคิด ความเคลื่อนไหวของการนำละครมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนก็เป็นส่วนหนึ่งของการปฏิรูปการศึกษา โดยการส่งครูไปอบรมเกี่ยวกับการละครซึ่งจัดในกรุงเทพมหานครหรือจัดการอบรมการละครภายในโรงเรียน นอกจากนี้ยังมีการเยี่ยมชมโรงเรียนอนุบาลซึ่งเป็นผู้ดำเนินการศึกษาตามแนวคิดทฤษฎีต่างๆที่เกี่ยวกับละครซึ่งก็ตั้งอยู่ในกรุงเทพมหานครเช่นกัน

จากเหตุผลข้างต้นผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาการใช้ละครในการจัดกิจกรรมในโรงเรียนอนุบาลที่ตั้งอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร โดยที่เป็นการใช้ละครในระบบของโรงเรียนและเป็นละครที่มุ่งเน้นกระบวนการในการพัฒนาเด็กอย่างแท้จริง ทั้งนี้เพื่อต้องการศึกษาการนำไปใช้และศึกษาถึงวิธีการในการเตรียมการเกี่ยวกับการนำละครมาใช้จัดกิจกรรมภายในโรงเรียนระดับอนุบาลนอกจากนี้ผู้วิจัยยังต้องการศึกษาการเตรียมการและการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้ละครในโรงเรียนที่เป็นแกนนำหรือโรงเรียนที่ใช้นวัตกรรมทางการศึกษาที่มีการนำละครไปใช้ เพื่อเป็นข้อมูลสำหรับครูและผู้ที่เกี่ยวข้องที่ต้องการนำกิจกรรมละครเข้ามาจัดกิจกรรมในโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพต่อการพัฒนาผู้เรียนอย่างเหมาะสมกับเด็กวัยอนุบาล อีกทั้งยังเป็นวิถิทางให้กับโรงเรียนที่ต้องการพัฒนางานละครการศึกษาในโรงเรียนไปสู่คุณค่าแห่งการพัฒนาความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ไปพร้อมๆกับการปลูกจิตสำนึกที่ดีงามต่อศิลปวัฒนธรรมไทยและหล่อหลอมจิตใจของผู้เรียนให้เกิดสุนทรียภาพอย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการใช้ละคร ด้านการเตรียมการและด้านการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนอนุบาล ในกรุงเทพมหานคร
2. เพื่อศึกษาวิธีการเตรียมการและการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ละคร ในโรงเรียนที่ใช้นวัตกรรมทางการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการใช้ละครเป็นแกนในการจัดการเรียนการสอน

คำถามที่ใช้ในการวิจัย

1. สภาพปัจจุบันของการใช้ละครในโรงเรียนเป็นอย่างไร มีการนำไปใช้ในลักษณะ/รูปแบบใด โดยมีจุดมุ่งหมายในการใช้อย่างไร และใช้ละครแบบใดบ้าง
2. โรงเรียนแกนนำในการเผยแพร่นวัตกรรมทางการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับละคร ได้มีการนำละครไปใช้อย่างไร มีแนวคิดในการใช้ละครอย่างไร มีวิธีการอย่างไร มีจุดมุ่งหมายในการใช้ละครเพื่ออะไร

ขอบเขตของการวิจัย

1. ประชากรที่ศึกษาคือ หัวหน้าฝ่ายวิชาการและครูประจำชั้นในโรงเรียนอนุบาลที่เปิดสอนชั้นอนุบาลปีที่ 1-3 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนและสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ในกรุงเทพมหานคร จำนวน 757 โรงเรียน

2. การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาการใช้ละครในโรงเรียนอนุบาลสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนและสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ในกรุงเทพมหานคร ด้านการเตรียมการและการจัดการเรียนการสอน ดังนี้

2.1 การเตรียมการ

2.1.1 การประสานงานการใช้ละคร

2.1.2 การส่งเสริมการใช้ละคร

2.2 การจัดการเรียนการสอน

2.2.1 ลักษณะการใช้ละคร

2.2.2 วิธีการใช้ละคร

2.2.3 การประเมินการใช้ละคร

ข้อดกกลางเบื้องต้น

เนื่องจากการศึกษาการใช้ละครในโรงเรียนอนุบาล ได้เก็บรวบรวมข้อมูลในโรงเรียนที่มีการจัดการเรียนการสอนในชั้นอนุบาลปีที่ 1 - 3 ซึ่งหมายรวมถึงโรงเรียนที่จัดการเรียนการสอนเฉพาะระดับอนุบาลและโรงเรียนที่จัดการเรียนการสอนระดับอนุบาลและระดับที่สูงขึ้นไป ฉะนั้น ขนาดของโรงเรียนที่แตกต่างกันจึงไม่ถือว่าเป็นตัวแปรในงานวิจัยนี้

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

ละคร หมายถึง กิจกรรมที่ครูจัดให้ผู้เรียนได้แสดงออกด้วยการใช้ภาษา และท่าทาง อย่างเป็นธรรมชาติ จากความคิดและจินตนาการของเด็กเอง ภายในสถานการณ์หรือเรื่องราว ที่ครู และ/หรือนักเรียนได้กำหนดเนื้อเรื่องและ หรือบทที่มีการดำเนินเรื่องตั้งแต่ต้นจนจบ และกิจกรรม ที่ครูจัดให้วิทยากรและ / หรือครูแสดงให้นักเรียนชม ละครในการเรียนการสอน 9 ประเภท ได้แก่

- 1) การนำฉากหรือเหตุการณ์ประจำวันมาแสดงซ้ำ หมายถึง ครูจัดกิจกรรมโดย นำประสบการณ์จากชีวิตประจำวันมาเป็นข้อมูลเพื่อให้นักเรียนลองสวมบทบาทในการเล่นตาม เงื่อนไขที่ครูสร้างขึ้น
- 2) การเล่นเกมบทบาทสมมติเพื่อแก้ปัญหาต่างๆ หมายถึง ครูจัดกิจกรรมโดยสร้าง สถานการณ์หรือเรื่องที่เป็นปัญหาแล้วให้นักเรียนคิดถึงวิธีการแก้ไขแล้วสวมบทบาทตามความคิด และความรู้สึกของตนเพื่อแก้ปัญหาในสถานการณ์นั้นๆ
- 3) การแสดงละครหุ่น หมายถึง ครูจัดกิจกรรมโดยให้นักเรียนร่วมกันสวม บทบาทโดยใช้ละครหุ่น ตามบทที่พัฒนาขึ้นร่วมกันและ/หรือบทที่มีอยู่แล้วจากเรื่องราวในหนังสือ หรือเรื่องเล่าที่นักเรียนเลือกเอง
- 4) การนำบางส่วนจากเรื่องเล่าหรือในหนังสือมาเล่นเป็นละคร หมายถึง ครูจัด กิจกรรมโดยให้นักเรียนเลือกบางส่วนของเรื่องราวในหนังสือหรือเรื่องที่ครูเล่า นำมาสร้างเป็นโครง เรื่อง และบท แล้วจึงนำมาแสดงตามบทบาทที่นักเรียนร่วมกันสร้างขึ้น
- 5) ละครที่มีการบรรยายประกอบการแสดง หมายถึง ครูจัดกิจกรรมโดยให้ นักเรียนหรือครูเป็นผู้อ่านบรรยายเนื้อเรื่องตามบทละคร ขณะที่กลุ่มนักเรียนซึ่งเป็นผู้แสดง ก็แสดง บทบาทไปตามความคิดและความรู้สึกของตนที่มีต่อเรื่องนั้นๆ
- 6) ละครที่มีบทพูดประสานเสียงและเรื่องราวจากบทเพลง หมายถึง ครูจัด กิจกรรมโดยให้นักเรียนแสดงบทบาทตามความคิดและความรู้สึกของตน ในบทละครที่นำมาจาก ส่วนหนึ่งของการพูดประสานเสียง บทกลอนและ/หรือบทเพลง
- 7) ละครที่มีบทพูด หมายถึง ครูจัดกิจกรรมโดยให้นักเรียนแสดงออกตาม บทบาทที่ตนได้รับในบทละครที่มีอยู่แล้วหรือ บทละครที่นักเรียนร่วมกันพัฒนาขึ้น
- 8) ละครที่ครูเป็นผู้แสดงให้นักเรียนชม หมายถึง ครูจัดกิจกรรมโดยครูนำ เรื่องราวที่มีอยู่แล้วหรือสร้างขึ้นเอง มาสร้างเป็นบทละครแล้วนำมาแสดง โดยที่ครูเป็นผู้แสดงเป็น ตัวละครเองหรือใช้หุ่นเชิด

9) ละครที่ครูเชิญวิทยากรมาจัดแสดงในโรงเรียน หมายถึง ครูจัดกิจกรรม โดยนำกลุ่มวิทยากรหรือคณะละครต่างๆมาจัดแสดงเพื่อให้ความรู้หรืออรรถรงค์ในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เป็นพิเศษแก่นักเรียน

การใช้ละครในโรงเรียน หมายถึง การเตรียมการและการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ ละคร ทั้งในหลักสูตรของโรงเรียนได้แก่ การนำละครไปใช้ในเวลาเรียน ในโรงเรียนที่มีการระบุน แนวคิดทฤษฎี วัตถุประสงค์ กระบวนการ วิธีการ กิจกรรมการละครในแผนการสอนและนำไป ปฏิบัติในชั้นเรียนอนุบาลปีที่ 1 - 3 และเสริมหลักสูตรของโรงเรียน ได้แก่ การนำละครไปใช้นอก เวลาเรียน เพื่อเสริมสร้างประสบการณ์ให้ผู้เรียน โดยที่มิได้มีการระบุน แนวคิดทฤษฎี วัตถุประสงค์ กระบวนการ วิธีการ กิจกรรมการละครในแผนการสอน

การเตรียมการ หมายถึง การดำเนินงานของผู้บริหารและครูที่เื้ออต่อการนำละคร ไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนในช่วงเวลาก่อนการนำละครไปปฏิบัติกับเด็ก ซึ่งได้แก่ การประสานงานการใช้ละคร และการส่งเสริมการใช้ละคร

การประสานงานการใช้ละคร หมายถึง การติดต่อสื่อสารกันระหว่าง บุคลากรในการนำละครไปปฏิบัติในโรงเรียนเพื่อให้บรรลุตามแผนการในหลักสูตรของโรงเรียนหรือ ในแผนการสอนที่ได้กำหนดไว้ การประสานงานการใช้ละคร แบ่งออกเป็น 2 ด้านคือ การประสาน งานระหว่างบุคลากร และการจัดแบ่งความรับผิดชอบเรื่องเนื้อหา/เวลาและกิจกรรม

การส่งเสริมการใช้ละคร หมายถึง การปฏิบัติของหัวหน้าฝ่ายวิชาการ ในการอำนวยความสะดวก การช่วยเหลือ การเสริมสร้างความรู้ ให้ครูสามารถใช้ละครได้อย่างมี ประสิทธิภาพยิ่งขึ้น แบ่งออกเป็น 2 ด้าน คือ การจัดอบรมครูเกี่ยวกับการใช้ละครและการขอความ ร่วมมือจากผู้ปกครอง

การจัดการเรียนการสอน หมายถึง การที่ครูวางแผนการสอนและปฏิบัติตามแผน โดยจัดประสบการณ์ หรือสภาพการณ์ให้ผู้เรียนได้กระทำกิจกรรมต่างๆที่เป็นผลให้ผู้เรียนเกิด การเรียนรู้ โดยการนำละครเข้าไปบูรณาการในแผนการสอน แบ่งออกเป็น 3 ด้านคือ ลักษณะการ ใช้ละคร วิธีการใช้ละคร และการประเมินการใช้ละคร

ลักษณะการใช้ละคร หมายถึง การดำเนินงานของครูในการจัดการ เรียนการสอนโดยใช้ละครที่ได้ปฏิบัติกันอยู่ตามสภาพความเป็นจริง ในด้าน 1) วัตถุประสงค์ในการ ใช้ละคร 2) ประเภทของละครที่นำมาใช้ และ 3) กิจกรรมที่นำละครมาใช้

วิธีการใช้ละคร หมายถึง ทำนองหรือหนทางในการนำละครมาสู่การ ปฏิบัติในชั้นเรียนในด้าน 1) บทบาทครูในการใช้ละคร 2) การจัดกลุ่มเด็กในการใช้ละคร 3) กระบวนการในการใช้ละคร และ 4) สื่อประกอบการใช้ละคร

การประเมินการใช้ละคร หมายถึง วิธีการที่ครูนำมาใช้วัดหรือตัดสินคุณค่าพัฒนาการเด็กตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ในการใช้ละครในการจัดการเรียนการสอน ในด้าน 1) วัตถุประสงค์ในการประเมิน และ 2) วิธีที่ใช้ในการประเมิน

โรงเรียนอนุบาล หมายถึง โรงเรียนที่เปิดการสอนนักเรียนที่มีอายุระหว่าง 3 - 6 ปี สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนและสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ในกรุงเทพมหานคร ที่ใช้ละครเพื่อจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน

โรงเรียนแกนนำ หมายถึง โรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนและสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ในกรุงเทพมหานคร ที่ได้รับการคัดเลือกจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ให้เป็นแกนนำเผยแพร่นวัตกรรมที่ใช้ละครทางการศึกษา ซึ่งเปิดการสอนนักเรียนที่มีอายุระหว่าง 3 - 6 ปี

หัวหน้าฝ่ายวิชาการ หมายถึง อาจารย์ใหญ่ หรือครูใหญ่ หรือครูหรืออาจารย์ที่ปฏิบัติงานเป็นผู้นำในฝ่ายวิชาการของโรงเรียนอนุบาลสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน และสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ในกรุงเทพมหานคร ที่ใช้ละครในการจัดการเรียนการสอน

ครู หมายถึง ครูประจำชั้นอนุบาลปีที่ 1 - 3 ที่ใช้ละครในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนอนุบาลสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนและสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ในกรุงเทพมหานคร

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและตัวอย่างประชากร

1.1 ประชากร คือ หัวหน้าฝ่ายวิชาการและครูประจำชั้นในโรงเรียนอนุบาลที่เปิดสอนชั้นอนุบาลปีที่ 1 - 3 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน จำนวน 720 โรง และสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ในกรุงเทพมหานคร จำนวน 37 โรง รวมทั้งสิ้นจำนวน 757 โรง

1.2 ตัวอย่างประชากร คือ หัวหน้าฝ่ายวิชาการ จำนวน 153 คน และครูประจำชั้นอนุบาล จำนวน 453 คน รวมทั้งสิ้น 606 คน ในโรงเรียนที่มีการเปิดสอนชั้นอนุบาลปีที่ 1 - 3 จำนวน 153 โรง

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่

- 2.1 แบบสอบถามหัวหน้าฝ่ายวิชาการโรงเรียน เกี่ยวกับการเตรียมการใช้ละครในโรงเรียนอนุบาล
- 2.2 แบบสอบถามครูประจำชั้น เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ละครในโรงเรียนอนุบาล
- 2.3 แบบสัมภาษณ์หัวหน้าฝ่ายวิชาการโรงเรียน เกี่ยวกับแนวคิดทฤษฎีการใช้ละครในหลักสูตรของโรงเรียนอนุบาล
- 2.4 แบบสัมภาษณ์ครูประจำชั้น เกี่ยวกับการประยุกต์ใช้แนวคิดทฤษฎีการใช้ละครในหลักสูตรของโรงเรียนอนุบาล
- 2.5 แบบบันทึกการสังเกต วิธีการใช้ละครในการจัดการเรียนการสอน ของครูประจำชั้นอนุบาล
3. ขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือ
  - 3.1 การศึกษาแนวคิด ทฤษฎี หนังสือ เอกสาร วารสาร บทความ งานวิจัยและข้อมูลพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับการละคร
  - 3.2 กำหนดขอบเขตและเนื้อหาของตัวแปรที่ศึกษาเพื่อสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล
  - 3.3 สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล
  - 3.4 นำเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาความครอบคลุมของเนื้อหาและความเหมาะสมของภาษา
  - 3.5 ปรับปรุงเครื่องมือตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ
  - 3.6 นำเครื่องมือที่ปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้กับหัวหน้าฝ่ายวิชาการและครูที่ไม่ใช่ตัวอย่างประชากร แต่มีคุณสมบัติใกล้เคียงกับตัวอย่างประชากร
  - 3.7 นำข้อมูลที่ได้จากการทดลองใช้มาปรับปรุงเป็นเครื่องมือที่สมบูรณ์
4. การเก็บรวบรวมข้อมูล
  - 4.1 รวบรวมข้อมูลจากตัวอย่างประชากร
    - 4.1.1 ผู้วิจัยส่งแบบสอบถามไปให้ตัวอย่างประชากรโดยการจัดส่งทางไปรษณีย์ และเก็บรวบรวมแบบสอบถามคืน โดยให้ผู้ตอบส่งกลับมาทางไปรษณีย์ภายในเวลาที่กำหนด
    - 4.1.2 ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้รับมาตรวจนับและดูความสมบูรณ์ของข้อมูลทั้งหมด หากพบข้อมูลที่ไม่สมบูรณ์จะต้องติดตามทวงถามหรือเก็บข้อมูลให้ครบตามจำนวนที่ต้องการ
  - 4.2 เก็บรวบรวมข้อมูลจากกรณีตัวอย่าง
    - 4.2.1 ผู้วิจัยนำแบบสัมภาษณ์หัวหน้าฝ่ายวิชาการ และแบบสัมภาษณ์ครู

ประจำชั้นไปยังโรงเรียนที่คัดเลือกไว้จำนวน 3 โรงเรียน เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลโดยที่ผู้วิจัยสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการตามแนวคำถามที่เตรียมไว้

4.2.2 ผู้วิจัยนำแบบบันทึกการสังเกตวิธีการใช้ละครในการจัดการเรียนการสอนไปยังโรงเรียนที่คัดเลือกไว้ จำนวน 3 โรงเรียน เพื่อเก็บข้อมูลโดยการสังเกตและจดบันทึกข้อมูลลงในแบบบันทึกการสังเกต

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ได้จากเครื่องมือแต่ละฉบับ ผู้วิจัยนำมาวิเคราะห์และนำเสนอข้อมูล ดังนี้

5.1 วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามหัวหน้าฝ่ายวิชาการและแบบสอบถามครูประจำชั้น โดยการแจกแจงความถี่ และหาค่าร้อยละ นำเสนอในรูปแบบตารางประกอบความเรียงตามประเด็นต่างๆที่ผู้วิจัยกำหนดไว้ ส่วนแบบสอบถามที่มีลักษณะเป็นแบบคำถามปลายเปิดวิเคราะห์โดยนำข้อมูลมารวบรวมเรียงลำดับคำตอบจากมากไปหาน้อยและนำเสนอเป็นความเรียง

5.2 วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ และแบบบันทึกการสังเกต จากกรณีตัวอย่างในโรงเรียนอนุบาลที่เป็นแกนนำในการจัดการเรียนการสอนตามแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับละคร จำนวน 3 โรงเรียน โดยการสรุปเนื้อหาและจัดกลุ่มข้อมูลตามประเด็นการวิจัย นำไปตรวจสอบความถูกต้องกับหัวหน้าฝ่ายวิชาการของโรงเรียน แล้วนำเสนอข้อมูลเชิงบรรยาย

6. สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับครูและผู้ที่เกี่ยวข้องในการนำกิจกรรมละครไปใช้กับเด็กอนุบาลให้มีประสิทธิภาพสูงสุด
2. เพื่อเป็นแนวทางและทางเลือกหนึ่งให้กับครูในการเลือกกิจกรรมมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับเด็กอนุบาล
3. เพื่อให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับเด็กอนุบาลได้เล็งเห็นถึงคุณค่าของละครที่มีต่อการพัฒนาเด็ก